

Rysy osobnosti

- Výzkum rysů osobnosti:
  - základní předpoklad: lidé jsou vybaveni širokými predispozicemi reagovat určitým způsobem
  - tyto predispozice označovány jako RYSY (základní stavební jednotky osobnosti, biologický základ)
  - hierarchická organizace chování a osobnosti

- **Strukturální modely rysů osobnosti**
  - popis celé osobnosti (především pětifaktorový model osobnosti - tzv. Big Five)
  - určitá oblast rysů osobnosti (např. temperamentové nebo interpersonální rysy osobnosti)

Chápání pojmu rys osobnosti

- psychologický slovník: rys = vrozená nebo získaná charakteristika, která je konzistentní, persistentní a stabilní. Je to cokoliv, čím se jedna osoba liší od druhé. Často může být reprezentován lineární dimenzí (B. B. Wollman, 1973)
- L. W. Pervin (1993): rysy osobnosti = široké dispozice chovat se určitým způsobem, které jsou hierarchicky organizovány od specifických odpovědí až k obecným stylům psychologického fungování

- K. Balcar (1983): rysy (duševní vlastnosti) = popisné prvky osobnostní struktury; hypotetické proměnné, vyvozené z pozorovaných projevů, o kterých předpokládáme, že je lze vztáhnout ke struktuře organismu a k jeho vztahům vůči prostředí.

Gordon W. Allport (1897 – 1967)

- Rys osobnosti definuje = zobecněný a zaměřený neuropsychický systém, specifický pro individuum, který umožňuje zpracovávat mnoho podnětů funkčně ekvivalentně, a iniciuje a řídí konzistentní (ekvivalentní) formy adaptivního a expresivního chování.
- idiografický přístup
- rysy: kardinální rysy, centrální rysy a sekundární dispozice

Pětifaktorový model osobnosti (Big Five)

- Lexikální/taxonomický přístup: popsat a zmapovat vlastnosti osobnosti, vytvořit jejich taxonomii a hierarchicky je uspořádat; zjistit, zda se struktura osobnostních deskriptorů replikuje v různých jazycích
- Dispoziční/dotazníkový přístup: měřit vlastnosti osobnosti obsažené v PFM, vysvětlit osobnost, vytvořit rysovou teorii vysvětlující vnitřní dynamiku, motivy a fungování osobnosti jako celku.

Lexikální přístup

- Obecná lexikální hypotéza (Galton, 1884, Klages, 1926): nejpodstatnější individuální rozdíly jsou zachyceny v jazyce
- Práce se seznamy adjektivy – G. Allport, W. T. Norman (1967), L. Goldberg (1981), B. De Raad...
- Taxonomie (adjektiva - hlavně, substantiva, slovesa)

Dotazníkový přístup - McCrae, Costa:

- NEO-FFI; 60 položek 12 pro každý faktor PFM
- NEO-PI-R, NEO-PI-3; 240 položek, 30 subškál – 6 pro každou dimenzi PFM, každá subškála má 8 položek, verze pro sebeposouzení a posouzení druhého

- Rysy:

extraverze

neuroticismus

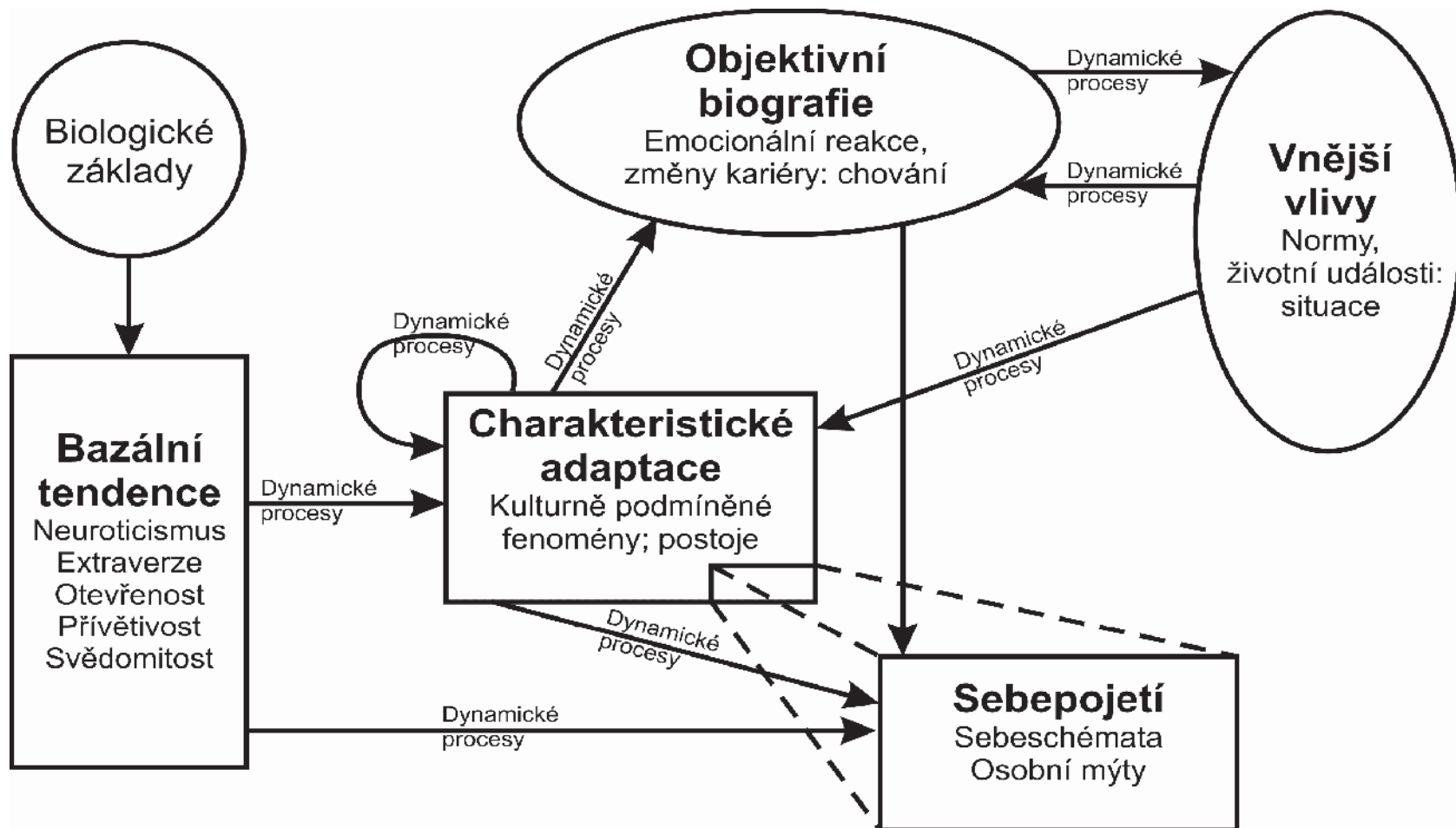
svědomitost

přívětivost

otevřenost novým zkušenostem

(intelekt --- kultura)

Pětifaktorová teorie osobnosti (McCrae, Cota, 1996)

PFM - Názory a kritika

+

Lexikální přístup

- Vztahový rámec pro popis osobnosti akceptovatelný pro většinu psychologů osobnosti

Dotazníkový přístup

- Metody, využití v různých oblastech psychologie i v jiných vědách

-

Lexikální & dotazníkový přístup

- Ateoretický model, nikoliv struktura osobnosti, ale dimenze verbálního popisu osobnosti